

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Кафедра української літератури

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНЕ ПОЛЕ ЛІРИКИ ЛІНИ КОСТЕНКО**

Студентки 2 курсу МУУЗ групи
Освітньої програми Середня освіта. Українська мова і
література
Спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і
література)
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Ярошук Інни Іванівни

Науковий керівник Поляруш Н. С.,
кандидат філологічних наук, доцент

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ВИМІР ІСНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	7
1.1. Інтертекстуальність як об'єкт наукового дослідження	7
1.2. Інтертекстуальність у творчості поетів-шістдесятників	18
1.3. Інтертекстуальні стратегії Ліни Костенко у контексті представників старшого покоління	23
РОЗДІЛ II. ДЖЕРЕЛА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО	33
2.1. Античність, християнські традиції, світова література в поезії Ліни Костенко	33
2.2. Тарас Шевченко в житті і творчості поетеси.....	45
2.3. Поезія Павла Тичини як потужне джерело інтертексту Ліни Костенко.....	50
2.4. Художньо-естетичні функції інтертексту в поезії Ліни Костенко.....	53
2.5. Український фольклор як семантичне поле інтертексту у поезії Ліни Костенко.....	64
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інтертекстуальність визнана однією з провідних ознак сучасної літератури. Упродовж останніх десятиліть вона є предметом теоретичного осмислення у працях багатьох науковців. Поняття інтертекстуальності давно вийшло за межі літературознавчої категорії, засвідчуючи свою універсальність як особливий модус художнього мислення, що формує індивідуально-авторську своєрідність естетичної картини світу через діалогічні зв'язки з текстами-попередниками.

Особливого значення інтертекстуальність набула у творчості шістдесятників. Вона для них не тільки один з провідних принципів творення художнього світу та засіб інтелектуалізації поетичного висловлювання, а й утвердження національної самобутності української культури в колі інших світових культур. Особливо важливою є інтертекстуальність для наукового осмислення поетичного доробку Ліни Костенко – авторки, яка, зберігаючи вірність естетичним принципам шістдесятництва, долає межі цієї творчої проблеми, утверджує свій унікальний ідіостиль з властивою йому масштабністю осягнення загальнолюдських філософських питань, багатою асоціативністю, настановою на ведення діалогу зі світовою культурою з позицій національної традиції.

Творчість Ліни Костенко є одним з найяскравіших явищ українського письменства ХХ – початку ХХІ століть. Чимало аспектів літературного доробку авторки здобули ґрунтовне теоретичне висвітлення у працях українських та зарубіжних учених. Низка важливих поетологічних особливостей лірики та ліро-епосу Ліни Костенко в широкому культурно-історичному контексті осмислені у працях С. Барабаш, В. Брюховецького, М. Ільницького, Г. Клочека, В. Моренця, Г. Сивоконя; історіософія поетеси стає предметом спеціального зацікавлення таких науковців, як Р. Мариняк, Р. Мовчан, В. Панченко, І. Пономаренко та ін.; провідні естетичні принципи творення художньої картини світу та жанрово-стильові особливості поезії авторки висвітлені в працях О. Башкирової, К. Дюжевої, Т. Коляди, Д. Гусара-Струка, Д. Козія, В. Саєнко, Т. Салиги, Є. Сверстюка, Е. Соловей, І. Фізера та ін.

Науковці неодноразово зверталися до проблеми зв'язків Ліни Костенко зі світовою культурою і, зокрема, літературою у творчості Ліни Костенко (О. Башкирова, С. Дячок, М. Найдан, І. Пономаренко та ін.). Отже, **актуальність теми** магістерської роботи зумовлена необхідністю комплексного літературознавчого дослідження особливостей інтертексту поетичного доробку Ліни Костенко в контексті провідних тенденцій розвитку українського письменства другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Метою дослідження є теоретичне осмислення, систематизація та аналіз інтертекстуальних зв'язків, представлених лірикою Ліни Костенко.

Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання низки **завдань**:

- охарактеризувати інтертекстуальність як об'єкт наукового дослідження;
- визначити та класифікувати основні джерела інтертекстуальності в конкретних творах письменниці;
- дослідити провідні функції інтертексту в поетичних творах Ліни Костенко на основі узагальнення результатів аналізу.

Об'єктом дослідження є ліричні твори Ліни Костенко, які склали поетичні збірки «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961), «Над берегами вічної ріки» (1977), «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), «Вибране» (1989), «Річка Геракліта» (2011), «Мадонна перехресть», «Триста поезій» (2012).

Предметом дослідження стали прояви інтертекстуальності в ліричних творах Ліни Костенко, що спостерігаються на різних рівнях організації художньої структури (образному, ідейному, лексико-синонімічному).

Відповідно до поставленої мети та завдань були застосовані такі **методи дослідження**: *загальнонаукові* (аналіз, синтез), що дозволили уточнити термінологічний апарат на основі зіставлення низки літературознавчих дефініцій і концепцій; *метод інтертекстуального аналізу*, який дав можливість виявити міжтекстові зв'язки, репрезентовані в творчості Ліни Костенко; *архетипний*, за допомогою якого було виявлено образні домінанти національної свідомості, художньо переосмислені у творчому доробку авторки; *порівняльно-історичний* та *порівняльно-типологічний*, на основі якого здійснено

компаративний аналіз масиву інтертексту в поезії Ліни Костенко у зіставленні з прототекстами, а також з'ясовано семантику понять «інтертекстуальність», «ремінісценція», «алюзія» в сучасному літературознавстві та проаналізовано джерела інтертекстуального рецепіювання; *біографічний*, що дозволив простежити розвиток індивідуально-авторського стилю поетеси у зв'язку з головними параметрами її творчості; системний, застосований у процесі узагальнення й систематизації підходів щодо застосування інтертексту в поезіях у межах історико-літературних епох; *історико-літературний*, котрий дав можливість дослідити історіософські аспекти творчості поетеси.

Теоретико-методологічним підґрунтям магістерської роботи стали праці з теорії інтертекстуальності Р. Барта, М. Бахтіна, Ж. Женетта, К. Ковальнової, Ю. Крістевої, Ю. Лотмана, Н. Фатеевої та ін.; загальнотеоретичні літературознавчі та історико-літературні праці Н. Зборовської, І. Ільїна, І. Качуровського, М. Наєнка, Н. Ніколіної, А. Ткаченка та ін.; праці та розвідки, що висвітлюють різні аспекти творчості Ліни Костенко (В. Брюховецький, М. Ільницький, Г. Клочек, Т. Коляда, Р. Мариняк, В. Моренець, І. Пономаренко, Т. Салига, Є. Сверстюк, Г. Сивокінь, Е. Соловей, І. Фізер та ін.).

Наукова новизна магістерської роботи полягає у спробі системного аналізу інтертекстуальності та її функцій, репрезентованої у ліриці Ліни Костенко.

Теоретичне значення праці полягає в узагальненні наукових підходів до осмислення явища інтертекстуальності у творчості Ліни Костенко, розширенні уявлень про соціокультурні та власне естетичні особливості літературного процесу другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Практичне значення одержаних результатів зумовлене можливістю використання основних положень магістерської роботи під час викладання спецкурсів з історії та теорії літератури у вищій школі, при написанні курсових та дипломних робіт.

Апробація роботи. Результати магістерської роботи обговорено на засіданнях кафедри української літератури. Окремі аспекти роботи

оприлюднювалися у формі доповідей на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня.

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати магістерського дослідження викладено в 1 одноосібній статті «Інтертекстуальність як явище універсальне» (Збірник наукових статей «Літературознавчі студії» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Випуск 14, 2020 р.).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел (71 позиція). Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок, обсяг основного тексту становить 73 сторінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И. В. Объективность, субъективность и предзятость в интерпретации художественного текста. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сб. статей. Санкт-Петербург : СПбГУ, 1999. С. 413–423.
2. Базилевський В. Поезія як мислення. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у трьох книгах. Київ : В-во «Рось», 1994. К. 3. С. 182–197.
3. Барабаш С. Творчість Ліни Костенко в ідейно-художньому контексті літературної доби : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2004. 44 с.
4. Барт Р. Нулевая степень письма. Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / пер. с франц. и вступ ст. Г. К. Косикова. Москва : Издательская группа «Прогресс», 2000. С. 50–96.
5. Батринчук З. Поняття інтертекстуальності та підходи до його вивчення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Філологічна»*. Випуск 61. С. 15–17.
6. Бахтін М. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. 633 с.
7. Башкирова О. Версифікація Ліни Костенко: метрика, ритміка, строфіка, фоніка : дис.... канд. філол. наук. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2005. 219 с.
8. Башкирова О. Діалог із фольклорною традицією у віршуванні Ліни Костенко. *Слово і час*. 2004. № 11. С. 90–93.
9. Бійчук Г. Концепція гри як принципу організації та інтерпретації художніх текстів. *Література. Діти. Час: вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. Вип. 1. С. 36–41.
10. Бондарева О. Є. Драматизм міфу і міфологізм драми : монографія. Херсон: Персей. 2000. 188 с.
11. Брюховецький В. Ліна Костенко: Нарис творчості. Київ : Дніпро, 1990. С. 158–159.
12. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.

13. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник / за наук. ред. Олександра Галича. Київ : Либідь, 2001. 488 с.
14. Дерріда Ж. Структура, знак, гра в дискурсі гуманітарних наук. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.: Слово. Знак. Дискурс / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. 636 с.
15. Дзик Р. А. Концепт інтертекстуальності в інтерпретації французьких постструктуралістів: від Р. Барта до Ж. Жанетта. *Філологічні науки. Літературознавство*. № 13, 2012. С. 23–27.
16. Дячок С. О. Інтертекст у поезії Ліни Костенко : дис. кан. філол. наук : 10.01.01 / Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка. Київ, 2019. 186 с.
17. Єременко О. В. Літературний образ у силовому полі синкретизму (на матеріалі української прози другої половини ХІХ–початку ХХ ст.) : монографія. Київ : Євшан-зілля, 2008. 320 с.
18. Жуковська Г. М. Проблема історичної пам'яті у творчості Ліни Костенко : дис. канд. філол. наук : 10.01.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 235 арк. Бібліогр.: арк.218–235.
19. Жулинський М. Зі словом вітальним – до Ліни Костенко. *Слово і час*. 2000. №3. С. 7–8.
20. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури : монографія. Київ : Академвидав, 2006. 504 с.
21. Ильин И. П. Интертекстуальность. Современное зарубежное литературоведение. Энциклопедический справочник. Москва : Интрада, 1996, с. 218.
22. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов. Москва : INTRADA, 2001.
23. Івашина Л., Шаповал Ю. Усе було в польській історії. Не було руїни духу. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних. Матеріали круглого столу / ред.-упоряд. Т. В. Шаповаленко. Харків : Прапор, 2006. 44 с.

24. Ізбенко М. Інтертекстуальний підхід: історія і сучасність. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2006. Вип. 26. С. 108–112.
25. Качуровський І. В. Генерика і архітектоніка. Література європейського Середньовіччя. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. Кн. 1. 382 с.
26. Клочек Г. Навчальний посібник-хрестоматія; Ідея, упорядкування, інтерпретація творів Григорія Клочека. Кіровоград : Степова Еллада, 1999. 320 с.
27. Ковалева К. В. Інтертекстуальность и аспекты ее изучения. *Наукові записки. Сер. «Філологічна»*. Національний університет «Острозька академія», 2013. С. 140–143.
28. Коляда Т. Ф. Інтенсіональний світ поезії Ліни Костенко. Одеса, 1999. 112 с.
29. Костенко Л. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. 559 с.
30. Костенко Л. Мандрівки серця. Київ : Радянський письменник, 1961. 110 с.
31. Костенко Л. Річка Геракліта / упоряд. та передм. О. Пахльовської; післямова Д. Дроздовського; худож. С. Якутович. Київ : Либідь, 2011. 336 с.
32. Костенко Л. Сад нетанучих скульптур: Вірші, поема-балада, драматичні поеми. Київ : Рад. письменник, 1987. 207 с.
33. Костенко Л. Триста поезій. Вибрані вірші. Київ : А-БА-БА-ГАЛА-МА-ГА, 2012. 416 с.
34. Кристева Ю. Бахтин, слово, діалог и роман. Французская семиотика: от структурализма к постструктурализму / пер. с франц. и вступ ст. Г. К. Косикова. Москва : Издательская группа «Прогресс», 2000. С. 427–457.
35. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. 4-е видання; Худож. оформл. В.І.Баріби. Тернопіль : АТ «Тарнекс», за участю МП «Мальви», 1993. С. 9–11.
36. Куценко Л. Євгеній Маланюк: над рядками поезій Ліни Костенко. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних. *Матеріали круглого столу* / ред.-упоряд. Т. В. Шаповаленко. Харків : Прапор, 2006. 164 с.

37. Лотман Ю. М. Культура и взрив. Семиосфера. Санкт-Петербург : «Искусство-СПБ», 2000. С. 112–146.
38. Манойлова О. Розкриваючи внутрішній світ людини. Особливості творення портрету героя інтимної лірики Ліни Костенко з погляду художньої предметності. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. №7–8. 2009. С. 83–92
39. Мариняк Р. Історіографія поезії Ліни Костенко : автореф. дис. кан. філол. наук : 10.01.2001 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 19 с.
40. Мельник А. Вивчення художніх творів світової літератури у культурологічному аспекті. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 6. С. 104–108.
41. Наєнко М. К. Художня література України. Від міфів до реального модерну. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2008. 1063 с.
42. Наєнко Михайло. Літературний процес і його імітації. *Літературна Україна*. № 5. 2 лютого 2017 р. С. 5.
43. Науменко Н. Інтертекстуальність музичного символу в образній структурі тексту (в новелах І. Франка, О. Кобилянської, М. Яцкова). *Слово і час*. 2002. № 11. С. 20–25.
44. Николина Н. А. Филологический анализ текста : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2003. 256 с.
45. Панченко В. Є. Богдан Хмельницький. Катарсис Дзюба І. Пишеться «Велика книга нашого народу...». Костенко Л. Берестечко: іст. роман; Ліна Костенко / авт. післямова І. Дзюба, В. Панченко. Київ : Либідь, 2010. С. 207–217.
46. Пономаренко І. В. Палімпсести Ліни Костенко (Творчість з погляду інтертекстуальності). Актуальні проблеми літературознавства. Дніпропетровськ : навчальна книга, 1998. Том 3. С. 61–80.
47. Пономаренко І. В. Художня своєрідність поезії Ліни Костенко (інтертекстуальність і феномен агону) : дис... канд. філол. наук / Інститут літератури імені Тараса Шевченка. 2005. 190 с.

48. Рарицький О. Партитури тексту і духу (Художньо-документальна проза українських шістдесятників). Київ : «Смолоскип», 2016. 448 с.
49. Рильський М. Вибрані твори. У двох томах. Київ : Українська енциклопедія, 2005. Т. 1. 605 с.
50. Ромащенко Л. Минуле – урок для сучасності, проекція на майбутнє (Роздуми над новим романом Ліни Костенко «Берестечко»). *Українська література в загальноосвітній школі*. Вересень-жовтень, 2000. С. 44–51.
51. Семенець О. Поетична логіка поразки й перемоги в романі Ліни Костенко «Берестечко». *Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах*. № 11, 2002. С.9–14.
52. Семенюк Г. Осмислюючи «ікси історії» (Історичні мотиви творчості Ліни Костенко). *Сучасний погляд на літературу*. 2000. Вип. 2 С. 149–154.
53. Сизоненко О. Зоря і хрест Ліни Костенко. Есе. *Дніпро*. 2005. № 3–4. С. 2–6.
54. Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман. *Слово і час*. 2002. №11. С. 76–80.
55. Ставицька Л. «О скільки слів, і скільки снів мені наснилося...». *Дивослово*. 2000. №3. С. 26–30.
56. Степанов Ю. С. «Інтертекст», «інтернет», «інтерсуб'єкт»: (до підстави порівняльної концептології). *Известия АН. Сер. Літератури і мови*. 2001. Т. 60, № 1. С. 3–11.
57. Тарнавський О. Подорож поза відоме: Шляхами модерної поезії. Мюнхен, 1965. С. 30.
58. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління: (історико-літературний та поети кальний аспекти). Київ : Смолоскип, 2010. 632 с.
59. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: синергетичний вимір; Теорія літератури: концепції, інтерпретації : науковий збірник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Каф. теорії літератури, компаративістики і літ. Творчості / ред. кол.: Л. Грицик та ін. Київ : Логос, 2013. С. 149–160.

60. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства). Київ : «Правда Ярославичів», 1998. 448 с.
61. Фатеев А. В. Визуальное цитирование на фоне литературоведческой теории интертекстуальности. *Вестник Челябинского государственного университета*, 2012. № 36 (290). Філологія. Искусствоведение. Вып. 72. С. 58–62.
62. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов. Москва : Агар, 2000. 301 с.
63. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 248 с.
64. Хорунжий Ю. Мужі чину: Історичні парсуни. Вид. 2-ге. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2005. С. 332–333.
65. Швець Я. Застосування термінів інтертекстуальність та інтертекст у сучасній комунікативній лінгвістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 675. С. 195–197.
66. Шевченко Т. Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора; упоряд. та комент. С. А. Гальченка; передм. І. М. Дзюби. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 960 с.
67. Шекспір В. Трагедії; Сонети: Для ст. шк. віку / пер. з англ.; передм. Д. В. Затонського; худож. оформл. А. О. Ливня. Київ : Веселка, 1993. 480 с.
68. Шпиталь А. Книга болю з проблизком надії. *Слово і час*. 2000, №1. С. 44–46.
69. Яковець А. «Я вибрала ... Долю, а не вірші». Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних. *Матеріали круглого столу* / ред-упоряд. Т. В. Шаповаленко. Харків : Прапор, 2006.
70. Ястребов А. Л. Измерения культуры. Текст : теория, история, опыт чтения. Москва : ЛЕНАНД, 2015. 312 с.
71. Яценко Н. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. *Дивослово*. 2000. №3. С. 30–35.